

MÁRIA TERÉZIA ÉS HADVEZÉREI.

A folyó évi május hó 13-dikán Bécsben lefolyt ünnepély nem csak politikai és kulturtörténelmi, hanem kiváló hadtörténelmi jelentőséggel is bírt. A fejedelmi nő, kinek érczbe öntött fel-séges alakjáról a lepel lehullott, maga ugyan soha sem állott hadak élén, hogy azokat győzelemre és dicsőségre vezesse, de lángra gyújtotta ama nemes férfiak lelkét, kik ingatag trónjának védelmére keltek; békés és az emberiségnek egyáltalán, de alattvalóinak különösen, jólétét és boldogságát hön óhajtó szive nem kívánta soha a vérontást, a sebek gyógyítása sokkal inkább okozta gyönyörűségét, mint azok előidézése, s mégis, uralkodása hosszú ideje alatt a békének csak ritkán örvendhetett, nagy birodalmának minden része harci zajtól visszhangzott s hű alattvalóinak ezrei hullottak el a csaták mezején.

Midőn tehát az utókor a nagy királynő emlékét megörökíti; meg kell örökítenie ama férfiak emlékét is, kik a válságos időszakban mellette s helyette küzdöttek, ama vitézek emlékét, kik a betörő ellenséges seregeknek útjokat állották, s végre, nehéz küzdelmek után, az országból kiűzván, királynőjük igaz ügyét diadalra segíték.

A fenkölt lelkű fejedelem, ki dicső elődje számára szobrot emelt, valóban nem is felkedkezett meg annak vezéereiről sem; mint életében trónja, úgy csoportosulnak most szobra körül a jelesebb vezérek alakjai; a kik körüle voltak a vész napjaiban, a kik osztoztak bánatában és örömében, osztoznak most dicsőségében is; a késő ivadékok, midőn a nagy fejedelemnő iránti tiszteletök és bálájok adóját leróják, részesítik ebben hű bajnokait is.

A királyi gondoskodás azonban még tovább megy, s hogy a

hadseregben a nehéz idők erős szívű vitézeinek emléke örök időkre fenmaradjon, gyöngéd figyelemmel úgy a hősök emléke, mint a csapatok hagyományai iránt, amaz ezredeket, melyek már valaha a megörökítendő vezérek neveit viselték, vagy azokat tagjaik közé számlálták, örökösen e vezérek neveivel ruházza föl, fölhíván őket arra, hogy a nagy nevek hajdani viselőihez méltók lenni törekedjenek.

Ez jól van így. A csapatokat mi sem lelkesíti jobban, mintha nagy idők történelmi szereplőinek fényes neveit viselhetik; feltékenyen őrzött kincsökké válik ez a név, melyre homályt borítani nem szabad, s az ezred legutolsó közlegénye is arra törekszik, hogy a nagy név dicsőségét vitézsége, bátorsága, a király és a haza iránt való törhetetlen hűsége által öregbítse. Válságos pillanatokban az ily nagy hősre való emlékeztetés a csapatot lelkesíti s csodák művelésére képesíti; kísértések idején pedig talizmánul szolgál s a csapatot a fogadott kötelességgel ellenkező cselekmények végrehajtásától megóvjá.

A Mária Terézia korából származó vezérek közül Khevenhüller, Traun, Browne, Nádasdy, Daun, Lichtenstein, Lascy, Loudon és Hadik azok, kiknek emléke a jelzett módon megörökített; közülök csak ketten, *Nádasdy* és *Hadik* tartoznak a magyar nemzethez; ebből azonban korántsem szabad azt következtetni, mintha a nagy királynő seregében a magyar vezérek száma csekély lett volna; hisz az előkelő magyar családok majd mindegyike képviselve volt ott; ott volt Nádasdy és Hadik mellett Batthyány, Baranyai, Beleznay, Desseffy, Forgách, Gyulay, Eszterházy, Károlyi, Kálnoky, Koháry, Festetich, Pálffy, Splényi s többen mások, kik mindannyian magas tábornoki rangokat viseltek s a háborúban nagyobb csapattömegeket vezetve, annak folyamára nem ritkán döntő befolyást gyakoroltak; önálló fővezérként azonban, Batthyány grófot kivéve, egyikök sem alkalmaztatott.

Nem lehet e sorokban feladatunk, hogy a kitüntetett vezérek, vagy csak azok egynémelyikének is életével s tetteivel foglalkozunk; a bennünket közelebbről érdeklő hadtörténelmi események e folyóirat hasábjain idővel úgy is megfordulnak s akkor módunkban fog állani, hogy a bennök szereplő férfakkal is közelebbről megismerkedjünk; jelenleg csak a nagy fejedelmű háborúinak

korszakáról s a vezéreknek kijutott föladatokról kívánunk még néhány szót elmondani.

Az utolsó Habsburg-házbeli császár és király ősei trónját legidősebb leányának Mária Teréziának biztosítandó, megalkotta a «pragmatica sanctio»-t s élete utolsó 15 évén át szakadatlanul azon fáradozott, hogy ez örökösödési törvényt népeivel elfogadtassa, a külföldi kormányokkal pedig elismertesse. Hiú erőlködés volt; a népek hűségesek maradtak a törvényes uralkodóhoz, de a külföld csak arra várt, hogy a császár szeméit behúnyja s azonnal örököse, az ifjú fejedelmi hölgy ellen fordult.

Hat héttel a császár és király halála után már ellenséges hadak dúltak a monarchia egyik tartományában, s megkezdődött a nagy küzdelem, mely rövid megszakításokkal majd egy negyed századon át tartott. A koronára, vagy legalább a monarchia egyes részeinek birtokára vágyó fejedelmek hadai előzönlöttek a nyugati, északi és déli tartományokat s az ifjú királynő e sok ellenség ellen segédelmet csak saját népeitől, saját vezéreitől várhatott.

A segílyt nyújtó népek között első helyen állott a magyar nemzet, s míg a protestáns sziléziai Frigvest, a felsőausztriai és cseh rendek Károly Albertet tárt karokkal fogadták, a századokon át mellözött magyar rendek, a királyi bizalmi szózat hatása alatt lelkesedéssel indultak a királynő védelmére; első rohamukkal leküzdötték s kiűzték a legközelebbi s legveszedelmesebb ellenséget, a bajor-franczia hadakat s a porosz királylyal később kifejlődő harcokban a királynő seregeinek színét-javát képezvén, a küzdelmekben mindenkor a legkiválóbb szerepet vitték.

A vezéreket tekintve, a királynő trónraléptekor még meg volt néhány a Lothringeni Károly és Savoyai Jenő herczegek iskolájában növekedett jeles férfiak közül; ezek közé tartoztak különösen Khevenhüller, Lichtenstein, Traun és Daun; a többi nagyobbára az osztrák-bajor örökösödési harcokban s a sziléziai háborúban emelkedett föl; ezek közé tartozott Nádasdy és Hadik is.

A vezérek helyzete már a háború kitörésekor sem volt kedvező, mert a monarchia Károly halálakor egy nagy háború megkezdésére fölkészülve nem volt; így Browne altábornagy II. Frigyesnek Sziléziába való betörésekor alig 3000 főnyi csapat fölött rendelkezett.

A feladat első és legnehezebb része tehát egy nagyobb, hadműveletek folytatására alkalmas sereg létesítése volt, melyet később, midőn a háború mindig nagyobb mérvet öltött, nemcsak kiegészíteni, de számerejében folyton növelni, szaporítani kellett. E feladattal, melyben különösen Khevenhüller és Lichtenstein tüntek ki, Mária Terézia vezérei sikeresen birkóztak meg, s fáradozásaiknak köszönhető, hogy a harcot — sikerre való kilátással — legalább megkezdeni lehetett.

Ezután következett a második, nem kevésbé nehéz feladat, az ellenség leküzdése. Mind addig, míg a háború csak a bajor és francia seregek ellen folyt, a királynő zászlói diadalmasan lobogtak nemcsak az Éger, a Duna, az Inn és a Po, de sőt még a Rajna partjain is, és seregeink az ellenséget nemcsak hogy kiűzték, hanem fölkeresték őt saját földjén, ott is rettegést terjesztvén.

A XVIII. század hadművészetének nagy mesterével, II. Frigyes porosz királylyal szemben azonban a szerencse fegyvereinknek nem kedvezett, s alig van néhány nagy csata, melyben a győzelmet a királynő hadai aratják. De csapataink mind e harcokban oly vitézséggel küzdöttek, hogy azt maga Frigyes is elismerni volt kénytelen. Különösen a magyar lovasság az, mely ez időszakban gyűjté legszebb babérait, s Nádasdy, Hadik s több más jeles magyar vezér alatt az ellenséges, szintén kitűnően vezetett lovasság fölött fényes diadalokat ült. E sikerek, a vezérek kitartása és óvatossága, a csapatok bátorsága és vitézsége végre is kivívták a kívánt eredményt; Mária Terézia trónja megszilárdult, ellenségeivel méltányosan kiegyezhetett s uralkodása még hátralevő hosszú idejét kizárólag népei javának, alattvalói boldogításának szentelhette.

II. Frigyes király hatalmas és félelmes ellenség volt; egy oly kiváló hadvezér, melyet a világtörténelem csak keveset mutat föl. Egy ily ellenséggel szemben már maga a küzdelem is dicsőség. Már pedig Mária Terézia hadvezérei sikeresen küzdöttek meg vele; seregeit, a király győzelmei dacára is, mindenkor föltartóztaták, s a negyed-százados harcban nem volt rá eset, hogy az ellenség a királynő székvárosához csak egyszer is közeledett volna.